

STRESZCZENIE

raportu z ewaluacji polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w wybranych krajach Afryki Wschodniej i Bliskiego Wschodu

Celem badania ewaluacyjnego realizowanego na zlecenie MSZ przez Fundację Idea Rozwoju w okresie czerwiec – grudzień 2016 r. była ocena efektywności, trwałości, użyteczności oraz trafności polskiej pomocy rozwojowej (PPR) udzielanej w latach 2012-2015 w Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie oraz sformułowanie na tej podstawie rekomendacji.

Badanie było realizowane w okresie czerwiec – grudzień 2016 r. przez Fundację Idea Rozwoju, we współpracy z placówkami akredytowanymi w krajach, z których pochodzili beneficjenci ewaluowanych działań. Główny element metodologii stanowiły badania terenowe (wywiady, ankiety, badania etnograficzne) zrealizowane w Etiopii, Kenii i Tanzanii oraz w Palestynie. Dodatkowymi zastosowanymi metodami były: analiza danych zastanych, studia przypadków, *benchmarking*, panele ekspertów oraz analiza SWOT.

Wyniki badania pozwalają na sformułowanie **pozytywnej oceny** Polskiej Pomocy Rozwojowej realizowanej w wybranych krajach Afryki Wschodniej i w Palestynie. Cele społeczno-ekonomiczne zakładane w projektach pomocowych we wszystkich obszarach wsparcia zostały w większości osiągnięte. Główną barierę dla występowania szerszych (niż lokalne) i długoterminowych efektów wsparcia stanowią niskie nakłady finansowe oraz jednoroczność projektów.

Wyniki badania – Etiopia, Kenia, Tanzania (Komponent I)

Najbardziej efektywnym rodzajem wsparcia w przypadku Etiopii, Kenii i Tanzanii okazały się projekty proste i efektywne kosztowo, pociągające za sobą szybką i widoczną poprawę sytuacji beneficjentów (np. realizowane w obszarze ochrony środowiska). Polska pomoc rozwojowa charakteryzuje się stosunkowo wysokim poziomem rozpoznawalności, głównie na poziomie lokalnym. Słabszą stroną pomocy jest nierozwinięta współpraca z polskimi przedsiębiorcami. Nie odnotowano natomiast znaczących efektów synergicznych wsparcia, pomimo komplementarności czasowej i geograficznej inicjatyw.

W ramach badania zidentyfikowano trzy modele zachowania trwałości projektów pomocowych: 1) model ograniczonej trwałości, 2) model samoutrzymujący się oraz 3) model zapobiegawczy (współfinansujący). Zarówno model samoutrzymujący się, jak i zapobiegawczy są warte rekomendacji, ponieważ zawierają mechanizmy zwiększające trwałość zrealizowanych działań projektowych. Głównymi czynnikami warunkującymi trwałość projektów jest trafna identyfikacja i przeszkolenie lokalnych liderów pełniących funkcję „multiplikatorów wiedzy” oraz uprzednie planowanie mechanizmów trwałości.

Mocną stroną polskiej pomocy rozwojowej jest powszechne stosowanie zasady partnerstwa (*ownership/empowerment*) i realizacja wsparcia w modelu partycypacyjnym pozwalającym na trafne dopasowanie interwencji do kontekstu i potrzeb lokalnych.

W porównaniu z innymi donatorami skala polskiej pomocy bilateralnej jest niewielka. Pomimo pozytywnych opinii na temat pracy i profesjonalizmu polskich instytucji zaangażowanych w pomoc rozwojową, współpraca z innymi donatorami jest utrudniona - ze względu na ograniczenia finansowe oraz brak wieloletniego finansowania działań rozwojowych. Wyniki badania wskazują także na konieczność dalszego rozwoju systemu monitorowania i ewaluacji pomocy rozwojowej. Analiza potencjału polskich instytucji/organizacji zaangażowanych w pomoc rozwojową w Afryce Wschodniej

pokazuje również, że posiadają one duże doświadczenie, wiedzę i umiejętności; w chwili obecnej stoją jednak przed barierą wzrostu i z tego powodu wymagają wsparcia ze strony polityk publicznych.

Wyniki badania – Palestyna (Komponent II)

Z przeprowadzonych badań wynika, że inicjatywy realizowane w ramach PPR w Palestynie osiągają założone rezultaty. Projekty oraz ich efekty są pozytywnie oceniane przez beneficjentów i uczestników działań projektowych. Ich wpływ ma jednak charakter lokalny.

Polskie organizacje/institucje pomocowe cechują się dużym zaangażowaniem, elastycznością w działaniach, a także znajomością sytuacji lokalnej. Realizacja inicjatyw rozwojowych przez polską placówkę dyplomatyczną wskazuje dodatkowo na właściwe rozpoznanie uwarunkowań politycznych. NGOs realizujące projekty w Palestynie są przygotowane do zaangażowania się w większe inicjatywy.

Z reguły udaje się zachować trwałość projektów, zwłaszcza infrastrukturalnych, co wynika z dostosowania inicjatyw do potrzeb beneficjentów. Czynnikiem, który utrudnia zarówno realizację projektów, jak i osiąganie trwałości jest jednak skomplikowana sytuacja polityczna. Z tego względu niezbędne jest utrzymanie elastyczności i jednocześnie przygotowanie zarządzania kryzysowego.

Zasadniczym czynnikiem sukcesu realizowanych projektów jest również dobra współpraca ze sprawdzonymi partnerami lokalnymi.

Polska pomoc rozwojowa w Palestynie napotyka jednak istotne problemy. Przede wszystkim, nakłady na współpracę są bardzo niskie, szczególnie w porównaniu do innych donatorów. W związku z tym, pomoc ma niewielki zasięg oddziaływania. Kolejnym problemem jest brak synergii, zarówno z projektami realizowanymi w ramach PPR, jak i inicjatywami innych darczyńców. Również proces monitorowania i ewaluacji pomocy jest realizowany w sposób nieusystematyzowany, m.in. nie został przygotowany całościowy model oceny efektów (rezultatów długoterminowych) projektów. Zwraca również uwagę fakt, iż w obecnym systemie instytucjonalnym MSZ oraz placówka w Ramallah pełnią w PPR zarówno rolę strategiczną, jak i wdrożeniową; w rezultacie, ze względu na liczbę obowiązków i niewystarczające zasoby, instytucje te nie mogą skoncentrować się na zadaniach strategicznych.

Rekomendacje z badania PPR w wybranych krajach Afryki Wschodniej i Bliskiego Wschodu

Główne rekomendacje **strategiczne** dotyczą kwestii systemowych:

- zwiększenia nakładów finansowych przeznaczonych na Polską Pomoc Rozwojową (PPR),
- stopniowego przechodzenia do systemu realizacji projektów o dużych budżetach,
- wzmocnienia poziomu strategicznego PPR poprzez przekazanie zadań związanych z wdrażaniem instytucji odrębnej od MSZ,
- wzmocnienia roli strategicznej placówek dyplomatycznych i odciążenia ich od zadań operacyjnych w kontekście realizacji PPR,
- wzmocnienia systemu ewaluacji, w szczególności w zakresie oceny długoterminowych efektów projektów.

Rekomendacje **operacyjne** koncentrują się na tych elementach systemu PPR, w których można wprowadzić ułatwienia dla projektodawców oraz zwiększyć efektywność działań projektowych:

- inicjowanie projektów komplementarnych do działań realizowanych przez innych donatorów,
- wprowadzenie mechanizmów weryfikacji efektów synergicznych,
- wprowadzenie zmian w organizacji wizyt monitoringowych (w tym wzmocnienie sprawozdawczości realizowanej przez MSZ i projektodawców),
- przegląd procedur w celu szybszego uruchamiania projektów w danym roku budżetowym,
- większa koncentracja na trwałości projektów przy ich przygotowywaniu i ocenie,
- koncentracja działań informacyjno-promocyjnych na prezentacji rezultatów projektów przez projektodawców w różnych mediach.

Rekomendacje **specyficzne dla Afryki Wschodniej** dotyczą wzmocnienia potencjału projektodawców do diagnozowania sytuacji i dostosowania inicjatyw do potrzeb lokalnych poprzez wykorzystanie projektów modułowych do przeprowadzania pilotażu (w pierwszym roku realizacji działań projektowych). Kolejne rekomendacje wskazują na potrzebę częstszej realizacji projektów prostych i efektywnych kosztowo oraz wprowadzania rozwiązań ułatwiających realizację projektów przez organizacje pozarządowe. W drugim przypadku, najbardziej optymalnym rozwiązaniem wydaje się wprowadzenie możliwości ryczałtowego rozliczania kosztów administracyjnych przy równoczesnym wyłączeniu kosztów osobowych (koordynacji, zarządzania projektem) z kosztów administracyjnych.

Rekomendacje **specyficzne dla Palestyny** dotyczą realizacji mniejszej liczby projektów, ale z wyższym budżetem i ograniczonych do wybranej specjalizacji. Ponadto, należy zwiększyć wsparcie z zakresu przedsiębiorczości, w tym dla inicjatyw ułatwiających polskim firmom współpracę z partnerami PPR. Przy opracowywaniu projektów konieczne jest również uwzględnienie wpływu konfliktu politycznego na wdrażanie inicjatywy oraz stworzenie modelu zarządzania ryzykiem. Ewaluator zaleca również rozważenie dodatkowego premiowania, na poziomie wniosków o dofinansowanie, takich projektów, w których projektodawca będzie wymagał wniesienia wkładu własnego od beneficjentów ostatecznych.